

Ա. Ղ. Նարայան

ՀՈՆԻ ԲԱԶՄԱՑՄԱՆ ԶԵՎԵՐԸ

Մի շարք հեղինակներ [2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9] նշում են հոնի բազմացման զանազան մեթոդներ:

Ն. Ի. Կիշունովը [1] գրում է, որ հոնի սերմերը պոպարուկյամբ են իջում Վ. Ֆ. Օվսյանիկովը [4] և Թ. Ն. Կոփալեան [2] գրում են, որ հոնի սերմը ծլում է երկու տարում:

Մեր փորձերից պարզվում է, որ անդալիսի միջոցով ստացված հոնի ծառաբույսը ավելի շուտ է պսղաբերում, քան նույն ժամանակում ծլած ու արմատ առաջացրած սերմնաբույսը: Հոնի սերմնաբույսը պսղաբերում է 6-րդ տարում [2], իսկ անդալիսով ստացած ծառատունկը պսղաբերում է երկու տարում:

Անդալիսի միջոցով աճեցրած բույսը լավ արմատային սխուռեմ է և պսղաբույսության հոնի, փարթամ է, և արք շուտ է պսղաբերում: Նախույն հասնում, քան սերմնաբույսը, սակայն զիտոդուկյունները դույց են առնել, որ ստացված նույն տունկը առաջի երկու տարում համեմատաբար ավելի զանազ է աճում, քան հետադատաբերում:

1946—1947 թվերին հասարակած մեր փորձերը ցույց տվեցին, որ հասունացած պրատուցների սերմերը ստրատիֆիկացիա

[6—7 ամիս] և նթարկված ձվեցին: Նույն

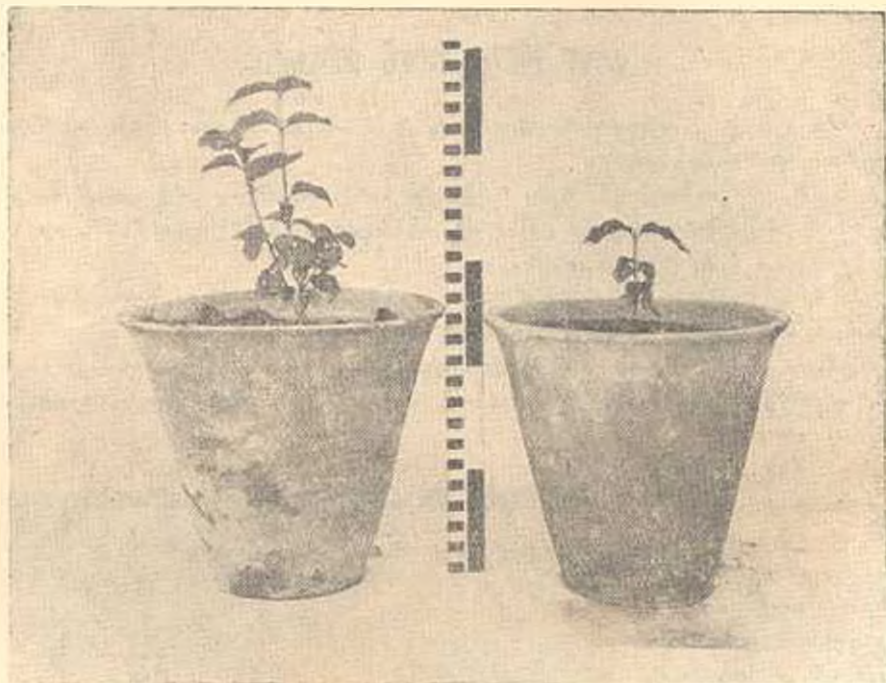
սերմերը երկրորդ տարում ձվեցին 15—20% (երեւոնի պայմաններում):

Ի. Սիմյոնովը [8] հեշտ ձվող անտառային ծառաբույսերի խաչ սերմերը ձվադրել է նույն վեղետացիոն չրջանում:

Նկար 1. Յախից ուջ—առաջին բույսը աճեցրած սերմերով, երկրորդ բույսը անդալիսով:

Որնչ հետաքրքրում էր իմանալ ինչպես կձևեն հոնի խակ պտղի սերմերը համեմատած հասունացած պտղի սերմերի հետ։ Այդ նպատակով 1948 թ. ենթարկեցինք ստորատիֆիկացիայի հոնի խակ պտղի սերմերը 1950 թ. մարտի 13-ին ստորատիֆիկացված սերմերի վրա (խակ և հասունացած) կատարվեցին նաշվառումներ։

Նկար 2. ձախից աճ 1 հոնի աճիկին երկու տարեկան հասակում, 2 մեկ տարեկան հասակում։

Նաշվառման տվյալներից պարզվեց՝ որ հոնի հասունացած պտուղների սերմերը, որոնք զրված էին ստորատիֆիկացիայի 2 տարվա քնձացքում, և 6—7 տմիս ստորատիֆիկացիայի զրված խակ պտուղներից բուսացված սերմերը ունեն միանման ծլունակութուն (նկար 3 և 4)։

Նկարներից պարզվում է, որ 6—7 ամսում և երկու տարում ձյած սերմերի ծիլերը յիևում են համասար երկարությամբ, իսկ հաստությունները որոշ չափով տարբերվում են։

Ա 2-րդ աղյուսակից երևում է, որ խակ և հասած պտղի ծիլերը հասնում են մինչև 35 միլիմետրի, իսկ պտղի ծիլերի հաստությունը 1—1,1 մմ, հասած պտղի ծիլերի հաստությունը 1,1—1,3 մմ։

Հոնի խակ պտղի սերմերի ծլելու էֆեկտիվությունը ուսումնասիրելու համար 1950 թվին փորձերը շարունակվեցին հետևյալ ձևով՝

Հինգ օրը մեկ առգամ վերցվել է միևնույն ծառից 250 հատ խակ պտղի նմուշներ։

Այդ խակ պտուղների սերմերից մի մասը զրվում էր անմիջապես ստորատիֆիկացիայի երկրորդ մասը սառցատան, երրորդ մասը տրվում է

Աղյուսակ 1

Հասակ ունեցող երկու տարեկան և խափ պատիկ 7 ամսուսի ծրած սերմերի հաշվառումը

Պտուղի ֆիզիկական այն զբաղման մաս կետը	Յանքային թանկեղեղ	Կլման մասկետը	Հասակ ունեցող պտուղներից զերծարած սերմերը			Խափ պտուղներից զերծարած սերմերը		
			Խանգած սերմերի քանակը	Ծրած սերմերի քանակը	Ծրած	Ծրած սերմերի քանակը	Ծրած սերմերի քանակը	Ծրած
1946	1947	1948	200	31	15	—	—	—
1947	1948	1949	200	40	20	—	—	—
1948	1948	1950	—	40	20	—	—	—
1949	1949	1950	—	—	—	200	40	20

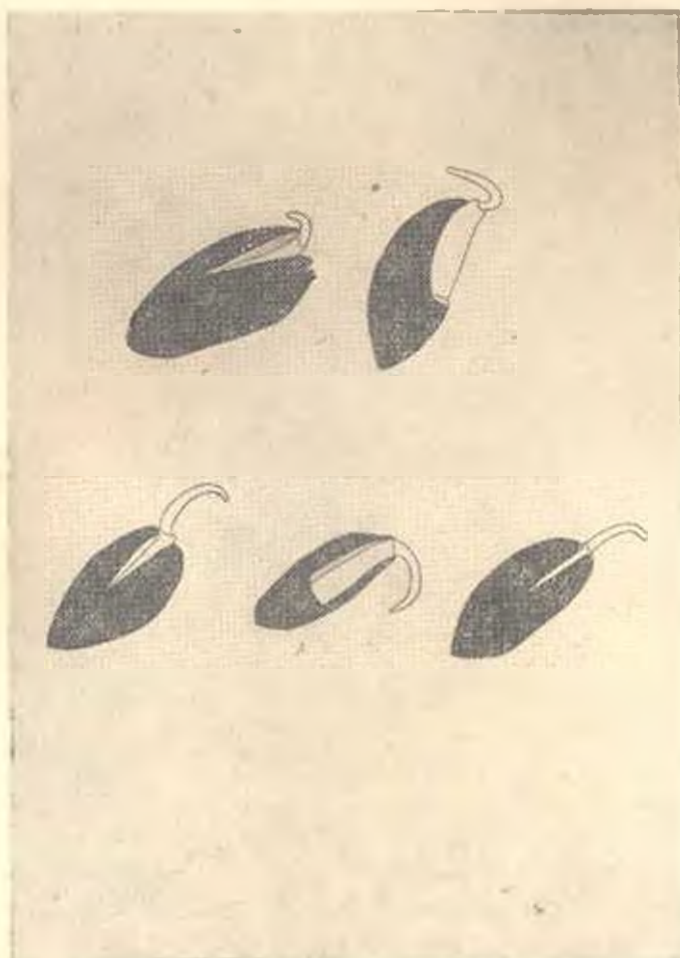

Նկար 3. Առաջին և 7 ամսուսի ծրած

Աղյուսակ 2

Հասած և թափ պտղի սերմերի ձիւերի չափումները
ձիւի մեարմերով

Թույլները հերթական համարը	Հասունացած պտղի սերմերի ձիւերը		Քսի սերմի պտղի ձիւերը	
	երկարութ.	հաստութ.	երկարութ.	հաստութ.
1	35	1,25	27	1,1
2	25	1,25	30	1,1
3	15	1,5	35	1,0
4	1	1,1	25	1,0
5	0,5	1,1	2	1,1
6	35	1,5	3	1,0
7	35	1,1	3	1,1
8	25	1,25	25	1,1
9	40	1,5	3	1,0
10	35	1,5	3	1,0

Նկար 8. Կրկու սաբուսի ձիւեր:

բխորիմիական անալիզի, չորրորդ մասը չորացվում էր. վերջինս նույնպես բաժանվեց երեք մասի. մի մասը անմիջապես աշնանը (նոյեմբերի 13-ին 1950 թ.) ցանվել դաշտում, մյուս մասը անմիջապես զրվել ստրատոֆիկացիայի, բնատրուժ երկու վարեանաով, առաջին վարեանաը—2—5¹⁰ տակի իսկ երկրորդ վարեանաը—8—10¹⁰ տակի:

Մեր երկու սարքավառով աշնանը ցույց են տալիս, որ բարձր ջերմաստիճանի տակ ստրատոֆիկացիան ամելի բարձր ծվման տոկոս է տալիս, քան ին դաժը ջերմաստիճանինը. Պարզվեց, որ վերահիշյալ ձևերից անմիջապես ստրատոֆիկացիայի զրված վարեանաներից ծվեցին հոնի խակ պտղի սերմերը 20—30 տոկոսով:

Աղյուսակ 3

Հոնի պտղի սերմերի ուսումնասիրությունը ժամկետներով

Միջման ժամկետները	Ավագի մեջ ստրատոֆիկացիայի ենթարկված		Սառցատան պահված մինչև 14.1.1951 թ.		Չորացրած աշնան ցանված 13.11.1951 թ.		Չորացումից հետո աշնան ստրատոֆիկացիա	
	զրված է ծվեցման	ոլոնցից ծվածների թիվը 20.6—5.1 թ.	հատերով	ծված հատ	հատերով	ծված հատեր	հատերով	ծված հատերով
1/6—50 թ.	100 սերմ	փշացած	100	0	25	0	25	0
5/6—50 թ.	100	.	100	0	25	0	25	0
10/6—50 թ.	100	.	100	0	25	0	25	0
15/6—50 թ.	100	.	100	0	25	0	25	0
20/6—50 թ.	100	.	100	0	25	0	25	0
25/6—50 թ.	100	.	100	0	25	0	25	0
30/6—50 թ.	100	6	100	0	25	0	25	0
5/7—50 թ.	100	25	100	0	25	0	25	0
10/7—50 թ.	100	2	100	0	25	0	25	0
15/7—50 թ.	100	+	100	0	25	0	25	0
20/7—50 թ.	100	+	100	0	25	0	25	0
25/7—50 թ.	100	+	100	0	25	0	25	0
30/7—50 թ.	100	20	100	0	25	0	25	0
5/8—50 թ.	100	10	100	0	25	0	25	0
10/8—50 թ.	100	0	100	0	25	0	25	0
15/8—50 թ.	100	0	100	0	25	0	25	0
20/8—50 թ.	100	0	100	0	25	0	25	0
25/8—50 թ.	100	0	100	0	25	0	25	0

Ա.3 աղյուսակից երևում է, որ հունիսի 1-ից մինչև հունիսի 20-ը սերմերը ծվելու բնական չեն, նրանց մեջ ծվելու համար անհրաժեշտ նյութերը չեն պայտեղ. ջրային մասը բարձր լինելու պատճառով փխում են. նկատվում է նաև, որ հոնի մորֆոլոգիական հասունացման շրջանը սկսում է օգոստոսի 5-ից հետո, պարզ շաքարային նյութերը վեր են ածվում բարդ շաքարների և սպիրտալուցային նյութերի, որոնք դժվարացնում են սերմի ծլումը: Մառցատան և չորացման զրված աշնան և վարնան ցանված նույն խակ սերմերից ոչ մի ժամկետում ծված սերմ չի նկատվել: Հոնի խակ պտղի սերմը ծվելու համար լավագույն ժամկետներն են՝ հունիսի 5-ից մինչև օգոստոսի 5-ը:

Խակ պտուղների ծլումը բացատրվում է սաղմի ֆիզիոլոգիական հա-

* Աղյուսակում զրական (±) նշան ունեցող ժամկետները նույնպես ծվելու նշաններ են ցույց տալիս:

սուհաղումով, նրա մեջ առկա են այն նյութերը և այն վիճակում, որոնց գտնվում են խակ պողի սերմի և հասունացած սերմի ձևման ժամանակը: Բխոքիմիական անալիզները ցույց են տալիս, որ վաղ շրջանում պարզաբարների տոկոսը ավելի բարձր է:

Աղյուսակ

Ցերմենտ կատարողայի և լուծվող շաքարների փոփոխությունը հասունացող հոնի սերմերում

Անալիզ կատարված ամսվան համարը	Բնագծավորումից բանի որ հետո կատարված անալիզը	Կատարողայի միջակայքը 0,1 № 61 1 գրամ բացարձակ չոր նյութի նկատմամբ	Մոնոշաքարներ	Սախարոզա	Շաքարներ
մի գրամ բացարձակ չոր նյութի նկատմամբ արտահայտված գլյուկոզան միլիգրամներով					
1/6	55	24,46	277,9		277,9
1/5	65	41,62	264,9	18,9	283,8
20/6	70	72,18	424,3	35,3	459,6
1/7	85	31,18	13,8	14,7	18,5
10/7	100	25,32	13,5	15,8	27,3
20/7	110	21,49	7,9	9,8	17,7
1/8	120	22,48	11,7	7,7	19,4
10/8	130	7,26	6,6	23,1	27,7
20/8	135	11,52	15,9	19,2	35,2

ԱՅ 4 աղյուսակից երևում է, որ պարզ շաքարների քանակը խակ պողի սերմի մեջ բարձրանում է մինչև մաքսիմումը, որից հետո հասունացման շրջանում սկսում են իջնել:

Պետք է ասել, որ երկու աուրեկան և 6—7 ամսական ծյած հոնի սերմերի ծիրերը անդամոթումից հետո դադարեցրին իրենց հետագա աճը: Մեր երկու տարվա դիտողությունները ցույց են տալիս, որ հոնի խակի հասած պտուղների սերմերը պետք է ցանվի բնացան, անմիջապես էլ մշտական անգում առանց անդամոթման:

Ե Ձ Ր Ա Կ Ա Յ Ո Ւ Թ Յ Ո Ւ Ն

1. Հոնը վեգետատիվ ճանապարհով հաջող է բազմանում անպալիսով բույս տալով, մաքսաներով և պտուղատուով, իսկ կտրոններով բազմացման միջոցը դեռ արատադրական բնույթ չունի:

2. Շատ հավանական է, որ եթե հոնի բազմացումը սկսվի սերմերով, ապա նրա ծեղման որակը կբարձրանա և ձևման ժամկետները կկարճանա:

3. Երկու տարվա փորձերը ցույց տվին, որ հոնի խակ պողի սերմերը ձուլւմ է 6—7 ամսում:

4. Հոնը պողի սերմերի ծիրը աճեցնելու համար ունի յուրահատուկ բնույթ, որը ենթակա է հետագա ուսումնասիրության:

* Բխոքիմիական անալիզները կատարված է ԳԱ Պտղութափական ինստիտուտի բխոքիմիական լաբորատորիայում:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. Н. И. Кичунов—Полузабытая культура (о кизиле). Ж. Северо-Кавказское садоводство, 9 (15), 1930.
2. Т. Н. Ковалева—Культура кизилев СССР. Ж. Сад и Огород, 1, 1950.
3. Я. С. Медведев—Деревья и кустарники Кавказа, Изд. III, 1919.
4. Б. Ф. Овсянников—Листоветные породы. Изд. 2.
5. Л. Ф. Правдин—Вегетативное размножение растений, 1938.
6. М. Н. Раевский—Плодовая школа и плодовый сад, 1908.
7. В. И. Слободяник—Кизил. Ж. Сад и Огород, 8—9, 1946.
8. И. Вилинов—Летний посев древесно-кустарниковых пород свежесобранными семенами. Газ. Соц. Земледельце, 30, 7, II, 1951.
9. Г. В. Трусович—Дикорастущие плодовые Азово-Черноморского края и их использование, 1936.

А. К. Нароян

Формы размножения кизила

Р е з ю м е

Известно, что кизил размножается половым и вегетативным путем.

Кизил в производственных условиях можно размножать прививками, отводками и отпрысками. Размножение черепками пока не имеет практического применения. Кизил размножается и семенами. Семена спелого плода кизила прорастают в течение 1,5—2 лет.

Наши 2-летние исследования показали, что семена недозрелого плода кизила прорастают в течение 6—7 месяцев.

Ростки семян плода кизила для дальнейшего развития требуют особых условий, которые необходимо в дальнейшем изучить. Нам кажется, что, размножая кизил семенами, в последующих поколениях улучшится всхожесть семян.